

Niederle, Rostislav

Estetika jako teorie umělecké kritiky

Pro-Fil. 2011, vol. 12, iss. 1, pp. [2]-

ISSN 1212-9097

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/pf12-1-146>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139034>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

1. Předmět umělecké kritiky UD.
2. Soud um. kritiky (est. soud): o kráse (tvaru, gestaltu) UD.
3. Předmět estetiky: soud o kráse, bod 2., jiné výroky či pojmy kritiky;
4. Problém v est. soudu: charakter césury mimoestetické / estetické

Pojmy: vyplývání, supervenience.

Supervenience: determinace vlastností.

2 množiny vlastností ME a E. E je determinována (supervenuje na) ME (subvenující báze). Jakákoliv změna v subvenující bázi nutně způsobuje změnu v supervenující „nadstavbě“.

Vyplývání vlastností: vlastnost Q vyplývá z P tehdy a jen tehdy, neexistuje-li svět ani individuum x , v němž $P(x)$, ale ne $Q(x)$

1. Předmět umělecké kritiky UD.
2. Soud um. kritiky (est. soud): o kráse (tvaru, gestaltu) UD.
3. Předmět estetiky: soud o kráse, bod 2., jiné výroky či pojmy kritiky;
4. Problém v est. soudu: charakter césury mimoestetické / estetické

Pojmy: vyplývání, supervenience.

Hume, Beardsley, Sibley

- Předmět estetiky: jazyková analýza výroků umělecké kritiky.
- „Kdybychom nemluvili o uměleckých dílech, žádné problémy estetiky by neexistovaly, (...) Nezabýváme se estetikou, dokud nemáme nějaká kritická tvrzení, s nimiž bychom mohli začít“ (Beardsley, *Aesthetics*, s. 1, 4). Předmět estetiky: „povaha a fundamenty kritiky ... právě tak, jako jsou předmětem kritiky umělecká díla“ (s. 6).

Tvrzení kritiky:

1. Deskriptivní (*mimonormativní*): „Ta červená skvrnka v pravém rohu“, „Haydnova 23 symfonie je plná dynamického napětí“; „Povídka sestává z 22 000 slov v češtině“. Formě.
2. Interpretativní; *mimonormativní*. Ne o formě, o obsahu, „aboutness“. „Toto je portrét dr. Gacheta“; „Toto je obraz Pegase“; „Hamlet je o chorobné váhavosti“.
3. **Hodnotící – normativní**. Kantovo „Toto je krásné“ Beardsley uvažuje jako hodnotící (*Aesthetics* 9), nebo deskriptivní (463...).

„Toto je krásné“: všechny 3 druhy.

Proč? Symposion: explikace krásy – typová polymorfnost (*Explikace krásy, Logika, jazyk, věda, Academia 2005*).

Krása funkcí kategorie a normy v dané kategorii (např. kategorie malířství – normy romantické krajinomalby, hudby – klasicistní symfonie). UD může být část jiného díla, jeho hodnocení, aluze, citace, autocitace atp., Escher–Galerie, Sartre–Hnus, Borges–Autor Dona Quijota . . .

Celkový stupeň krásy objektu O = suma měr, jimiž jednotlivé (jakékoliv) vlastnosti objektu přispívají ke kráse O dle nějaké estetické normy dané kategorie.

$$K = (V_1, V_2, \dots, V_n)^{\text{norma}_{\text{kategorie}}}$$

pro $n \geq 1$

Problém: jak **spolehlivě** dospět k

$K_0 = (V_1, V_2, \dots, V_n)^{\text{norma-}o}_{\text{kategorie-}o}$?

SIBLEY

[Estetické pojmy] zcela postrádají ty **vůdčí podmínky**, jaké mají mnohé jiné pojmy. I když při *pohledu* na malbu můžeme říci, a **správně**, že je *delikátní* nebo *čistá* nebo *uklidňující* nebo *bledá* nebo *fádní*, žádný popis pomocí mimoestetických slov nám nedovolí tvrdit, že se na onu malbu musí **nutně** aplikovat ty či ony estetické termíny.

Sibley: estetické / mimoestetické

estetické (E): použití vkusu při normálních smyslových dispozicích – *krásné, jednotné, vyvážené, komplexní, mdlé, jasné, zádumčivé, silné, dynamické, svěží, křehké, dojemné, otřepané, sentimentální, tragické.*

Předpoklad: závislost na pojmech mimoestetických (ME) – bez vkusu (*čtvercové, červené, mollové* ap.).

Charakter závislosti ME/E?

Problém kritického etalonu: vztah ME/E? Existují nutné a postačující podmínky pro aplikaci E?

Sibley: neexistují. Př.:

moll (ME)

~∴ smutné (E).

1. Existují lepší a horší díla (objektivně – vnitřní ot.).
2. Hodnota (krása) vyjádřená E je závislá na ME.
3. Vazba mezi ME a E nemůže být libovolná (podle 1.)
4. E logicky nevyplývá z ME.
5. Jaká je závislost ME/E?

Odpověď na 5. otázku = popis činnosti umělecké kritiky. Sibley? Některé ME spojeny se svými E koreláty ne logicky, ale charakteristicky/typicky.

Relace mezi skupinami ME vlastností a E vlastností nejasná. Ale : materiální struktura Noční hlídky **je** taková, že na ní nějak závisí estetická vlastnost E.

Nějakou konstrukci krásy (E) lze dosáhnout nesčetně mnoha dalšími materiálními strukturami. Cokoli má materiální vlastnosti *Noční hlídky*, bude mít i její E; obecně: ME determinují E – ne vice versa.

Existuje determinační procedura, jak z ME získat E? Problém. E získáváme z ME díky zvláštní *epistemologické* schopnosti – *vkusu*.

Omyl při určení $ME \rightarrow E$ omylem epistemickým, nikoli ontologickým. Recipient schopný použít vkus hodnotí estetickou hodnotu objektu (= jeho stupeň krásy) tak, že odvodí konstrukci E vlastností na základě empirické, „povrchové“ informace dívání, poslechu, četby (ME).

Platí ale úsudek:

Logická (nebo jiná) pravidelnost mezi ME a E
neobjevena.

∴ Logická (nebo jiná) pravidelnost mezi ME a E?

Rozdíl mezi ME a E hlubší.

Vyplývá-li vlastnost E z ME, pak to není ani nutnou, ani postačující podmínkou supervenience E na ME. Uvažme *být barevným* a *být modrým*.

Platí

Být modré
∴ *Být barevné*   ↓

Být modré subvenující bází pro *být barevné*.

Vše, co je modré, je nutně barevné.

Podmínka supervenience:

každá změna v subvenující bázi nutně způsobuje stejnou změnu v supervenující „nadstavbě“.

Nelze splnit. Za tohoto předpokladu vlastnost *být barevné* na vlastnosti *být modré* nesupervenuje.

Uvažme 1 identickou změnu v subvenující bázi, která způsobí 2 rozdílné změny v bázi supervenující (odstranění modré má způsobit 1 změnu, působí 2 různé změny).

Obraz O_1 , růžově kolorovaný, a týž obraz O_2 , nekolorovaná kresba.

Pak O_1 báze = O_2 báze (*nebýt modrý*);
supervenující „nadstavbě“

O_1 (*být kolorovaný*) $\neq$ O_2 (*nebýt kolorovaný*).

O_1 růžový obraz (*být kolorovaný*)
 O_2 nebarevný obraz (*nebýt kolorovaný*)

O_1 růžový obraz (*nebýt modrý*)
 O_2 nebarevný obraz (*nebýt modrý*)

Slabá supervenience závislost

ME slabě závisí na *A* = pro jakýkoliv svět *w* a jakékoliv objekty *x* a *y* platí, že mají-li *x* a *y* stejné *ME* ve *w*, pak mají ve *w* stejné *E*.

$\forall x \forall y \forall w (x \text{ a } y \text{ mají stejné } ME \text{ ve } w \supset x \text{ a } y \text{ mají stejné } E \text{ ve } w).$

Estetický soud kontextuální.

Silná ~~supervenience~~ závislost

E silně závisí na ME = pro jakékoliv dva světy platí, že mají-li dva objekty v jakýchkoliv dvou světech stejné ME, pak musí mít v těch dvou světech také stejné E:

$\forall x \forall y \forall w_1 \forall w_2 (x \text{ má stejné ME ve } w_1 \text{ jako } y \text{ ve } w_2 \supset x \text{ má stejné E v } w_1 \text{ jako má } y \text{ ve } w_2).$

Soud nekontextuální, „um. tautologie“, všechny stavy věcí (možné světy).

Ale má-li taková být, pak

ME

∴ E,

nebo

E silně supervenuje na ME.

Žádná z možností. Kritika: přesto nárok na věčnost-silnou závislost (Hume). Kritik z ME „vyvozuje“ E až po krásu – bez záruky.

Důvod epistemo/logický: E/ME ani vyplývání, ani supervenience (se silnou podmínkou).

Kritika: ani logika, ani orákulum. Modifikovat podmínku?

Co nyní? Předpoklad. Guessing. V zrcadle.

Vnitřní předpoklad objektivního pandánu.